

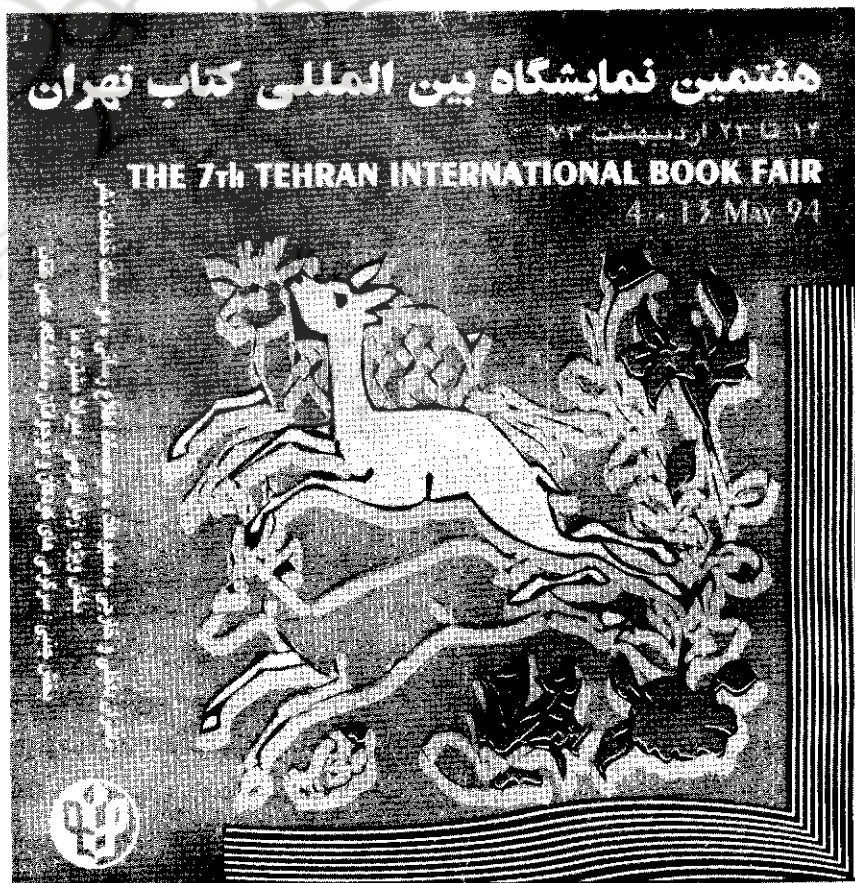
گزارشی از هفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران

ابوالفضل هاشمی

لیسانس رشته کتابداری

نمایشگاه کتاب تهران امروزه کانون اخبار مهم فرهنگی کشور لقب گرفته است و ناظران خارجی چشم و گوش خود را به اخبار و رویدادهای مختلف این نمایشگاه سپرده اند، و مردم نیز با پایان گرفتن یک نمایشگاه در انتظار نمایشگاه بعدی می‌نشینند و به قول آقای هاشمی رفسنجانی رئیس جمهور محترم کشورمان به این سخن ایمان دارند که "جوهر اصلی انسان را علم، ادب و کتاب تشکیل می‌دهد، اگر انسان از این بخش خالی شود به موجودی کم ارزش و خاموش تبدیل خواهد شد." آقای هاشمی رفسنجانی که این سخنان را در بازگشایی هفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در تاریخ ۱۳/۲/۷۳ ایراد می‌کردند، فرمودند راه سعادت بشر از طریق مطالعه کتاب می‌گذرد و همچنین اظهار داشتند: "هر چقدر موفق شویم مردم را به خواندن کتاب تشویق کنیم در راه اعتلای بشریت تلاش کرده ایم." بالاین سخنان و با اظهار علاقه ای که ایشان در حضور مردم فرهنگ دوست کشورمان که از نقاط دوردست خود را به این نمایشگاه رسانده بودند می‌توانیم به اهمیت و ارزش اطلاعات و امور فرهنگی در کشور پی ببریم.

حضور ۵ ساعته آیت الله خامنه ای رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز، در تاریخ ۲۰/۲/۷۳ خود صحنه بر این مطلب داشت که اسلام و جمهوری اسلامی اهمیت زیادی به امر اطلاع رسانی و در حوزه ای وسیعتر، برای دانش قائل است. آیت الله خامنه ای که در این دیدار به گفتگویی ساده و صمیمی با ناشران و مؤلفان پرداختند این باور را در اذهان جامعه فرهنگی کشور بارور کردند که جامعه فرهنگی کشور بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و با سوسیدهای

که دولت به ناشران و اهل کتاب می نماید این امیدواری به منصفه یقین و عمل نزدیکتر خواهد گردید. دکتر ولایتی وزیر محترم امور خارجه کشورمان در تأکید به این مهم، آنرا برابر با پرداخت سووسید نان برشمردند و اظهار داشتند: "دولت باید به همان اندازه که برای نان مردم سووسید می پردازد برای کتاب آنها نیز سووسید بپردازد، چرا که این دو به یک اندازه دارای اهمیت می باشند." با تأمل و نظری کوتاه در استقبال بی نظیر مردم از نمایشگاههای کتاب به این گفته دکتر ولایتی بیشتر پی می بریم که کتاب به اندازه نان ارزش و اهمیت دارد.

بر اساس گزارش وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بیش از ۸۰۰۰۰۰ نفر از نمایشگاه ششم دیدن کرده بودند که این سیر صعودی از نمایشگاه اول با ۵۰۰۰۰۰ نفر آغاز گردید و در حدود ۱۰۰۰۰۰۰ نفر در نمایشگاه هفتم به اوج خود رسید. استقبال در خور توجه مردم مؤید این مدعا است که کشور ما دارای مردمی فرهنگی و فرهنگ دوست است و جایگاه فرهنگ در ایران هیچگاه و در هیچ شرایطی از بین نمی رود. اگر چه امروز مردم با مشکلات مالی و معیشتی بسیاری دست به گریبان هستند، لیکن برای علم و دانش نیز ارزش قایل شده و از خرید کتاب غافل نمی مانند.

با مقایسه کوچکی بین نمایشگاههای کتاب در ایران و خارج به این واقعیت پی می بریم که علم و دانش جایگاه وسیعی را در میان مردم کشورمان اشغال کرده است. بنابراین گزارش یک جمله انگلیسی تنها ۱۷۰۰۰ نفر از نمایشگاه کتاب لندن که فضایی حدود ۱۳۵۰۰۰ متر مربع برگزار گردیده بود دیدن کرده اند و این در حالی است که در فضای ۵۳۰۰۰ متر مربع نمایشگاه کتاب تهران که برای یک جمعیت ۵۰۰۰۰ نفری پیش بینی شده است پذیرای حدود ۱۰۰۰۰۰۰ نفر انسان مشتاقی بود که با قبول زحمت فراوان

از نقاط مختلف کشور در این مجموعه گردآمده بودند تا تازه ترین اطلاعات را از رشته موضوعی خویش گردآورده و ارمغان سفر خویش بنامند.

هفتمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران از ۱۴ تا ۲۳ اردیبهشت ماه جاری با ارائه ۶۰ هزار عنوان کتاب از بیش از ۱۲۰۰ ناشر داخلی و خارجی در محل دائمی نمایشگاه های بین المللی تهران برگزار گردید. این نمایشگاه در ۱۲ بخش ناشران داخلی و خارجی، اطلاع رسانی، خدمات چاپ و نشر، ویژه زبان فارسی - میراث مشترک ما، فعالیتهای جنبی، سرگرمیهای کودکان و نوجوانان، دومین دوره انتخاب ناشر سال، نمایشگاه کتاب از نگاه عکاسان، روز مردم بوسنی هرزگوین، غرفه ویژه شهید سید مرتضی آوینی، غرفه ویژه نماز و غرفه ویژه بانوان برگزار گردید.

از ویژگیهای خاص این نمایشگاه که در نمایشگاههای قبلی وجود نداشت می توان به مواردی از قبیل نمایشگاه کتاب از نگاه عکاسان، روز مردم بوسنی هرزه گوین، ویژه زبان فارسی - میراث مشترک، و... اشاره کرد. "روز فرهنگی بوسنی هرزه گوین" شامل برگزاری نمایشگاه عکس، کاریکاتور و انتشار برخی از آثار نویسندگان این کشور در نمایشگاه هفتم بود که مورد توجه مردم و مسئولین قرار گرفت. بیان حقایقی که از دید جهانیان مخفی مانده بود در این نمایشگاه به معرض تماشای شرکت کنندگان خارجی قرار گرفت و سبب نشر این حقیقت به جهانیان گردید.

اهمیت دادن به نماز و تأکید بر ارزشهای زن هر جامعه اسلامی که با برگزاری سلسله سخنرانیهای علمی، ادبی و فرهنگی توسط ۴۰ تن از نویسندگان، مترجمان، و استادان حوزه و دانشگاه همراه بود، باعث گردید تا که این موضوعات به طور جدی پرداخته شود و بدین ترتیب به اهمیت عرضه این مطالب و

موضوعات در کتب انتشاراتی تأکید گردد.

نمایشگاهها همواره در کنار خود به تبلیغ اجناس خود نیز می پردازند. بخش نمایشگاه کتاب از "نگاه عکاسان" از جمله این امور است که در نمایشگاه کتاب به آن پرداخته شد. این بخش برای نخستین بار بود که در نمایشگاه بین المللی کتاب تهران اجراء گردید. این نمایشگاه که از سال آینده به صورت بین المللی برگزار می شود به موضوع فرهنگ کتاب در قلمرو عکس پرداخته و به منظور توجه بیشتر جامعه هنری به کتاب، به عنوان یکی از اصلی ترین عناصر فرهنگی برگزار گردید. در این نمایشگاه آثار بیش از یکصد عکاس از سراسر کشور به نمایش گذاشته شد.

از دیگر بخشهایی که برای اولین بار در این نمایشگاه برگزار گردید بخش ویژه ((زبان فارسی - میراث مشترک ما)) بود که به همت شورای زبان فارسی، مؤسسه مطالعات علمی، فرهنگی وزارت امور خارجه، دانشگاه صدوق، لغتنامه دهخدا، موقوفه افشار، کیهان فرهنگی، اداره کل مراکز و روابط فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار گردید و شامل نمایشگاههای قلمرو زبان فارسی، تاریخ ادبیات فارسی، فرهنگهای زبان فارسی، نقش زبان و خط فارسی ((اسناد تاریخی، خط - نقاشی، مراکز و مؤسسات زبان فارسی و... بود، که مورد توجه بسیار قرار گرفت. این بخش از سوی دیگر به خاطر بازگشایی مرز ایران با کشورهای آسیایی و مرکزی و اظهار علاقه و توجه این کشورها به نزدیکی با فرهنگ و زبان ایرانی از اهمیت فوق العاده ای برخوردار بود. یکی از اقدامات جالب این بخش بزرگداشت مشاهیر زبان و ادب فارسی بود که برای تجلیل از ۹ تن از اساتید برجسته این آب و خاک از جمله علامه دهخدا، استاد همایی، محمد معین، پروین اعتصامی و... اختصاص یافته بود.

در کنار این مسئله که ارزش نهادن به فرهنگ ایرانی بود، اهمیت دادن به فرهنگ جبهه و بسیجی که به صورت بخش جداگانه با عنوان شهید سید مرتضی آوینی برگزار گردید از اهمیت فوق العاده ای برخوردار بود.

با استقبال بی نظیر کتابداران، محققان و مردم علاقه مند به غرفه اطلاع رسانی که یکی از ویژگیهای نمایشگاه ششم بود در نمایشگاه هفتم به این مهم توجه شده و فضایی برابر با ۶۵۰ متر مربع که در حدود چهار برابر بیشتر از سال گذشته بود به این غرفه اختصاص داده شده بود. در این غرفه بیش از ۵۰ مؤسسه اطلاع رسانی داخلی و خارجی در غالب ۴۰ مؤسسه داخلی و ۱۰ مؤسسه خارجی در دو بخش تکنولوژی اطلاعات و علم اطلاع رسانی فعالیت داشتند که به نمایش بانکها و پایگاههای اطلاعاتی، استفاده از تکنیکهای رسانه ای، ارتباطات درون خطی لحظه ای و انواع تجهیزات مورد نیاز برای ثبت پردازش و نمایش اطلاعات پرداختند. کامپیوتر و مسائل حاشیه ای آن که بیشترین بحثها را در نشستهای مختلف به خود اختصاص می دهند تا آنجا که در اذهان مردم نفوذ کرده اند که هر رهگذری را مشتاق تماشا می کنند. بنابراین این غرفه پر ازدحامترین محلهای نمایشگاه بود که به همراه خدمات غرفه نشر به نمایش تجهیزات خویش می پرداخت.

غرفه خدمات نشر که در سالن ۲۷ و در فضایی حدود ۱۴۰۰ متر مربع برگزار شده بود به عرضه جدیدترین دست آوردهای تکنولوژیکی و فنی شامل حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی از ۳۹ مؤسسه چاپ و از جمله از کشورهای آلمان، سوئد، ژاپن، چک و اسلواکی، دانمارک، آمریکا، انگلیس، هندوستان و تایوان پرداخته شده و مهمتر آنکه نمایشگاه هفتم شرایطی را به وجود آورده بود که ناشران و صنعتگران رشته چاپ و علاقمندان به

سرمایه گذاری جدید در این صنعت می توانستند بدون واسطه با تولیدکنندگان و واردکنندگان وارد مذاکره شوند و از مشاوره کارشناسان بهره گیرند. و بالاخره شاید مهمترین مسئله ای که در کنار نمایشگاه بین المللی کتاب جلوه گری می کرد همزمانی جشنواره مطبوعات با نمایشگاه کتاب بود. بی شک مطبوعات در برقراری ارتباط نزدیک، با مخاطبان خود از کتاب جلوتر بوده و قشر بیشتری از افراد جامعه را در بر می گیرند. بنابراین وجود آن در کنار نمایشگاه کتاب لازم و جزئی لاینفک محسوب می گردد.

ناشران داخلی

در جامعه ای که توجه به پرورش عادهای فرهنگی از مهمترین مسائل پرورشی آن می باشد، مسلماً کتاب به عنوان یکی از ابزار مورد استفاده و مطالعه کتاب نیز به عنوان یکی از عادهای مورد قبول جایگاه خاصی را دارا هستند بنابر این دولت نیز همچنانکه قول داده است! همواره باید در جهت نیل به این عادت از هیچ کوششی دریغ نشود و با کمک به ناشران و مردم کتاب خواندن در این مهم آنان را یاری دهد. از مسئله کیفیت پایین بعضی از کتابها که بگذریم مهمترین مسئله در بازار روز کتاب، مسئله گرانی کتاب می باشد که خود زمینه ای برای رویگردانی از کتاب و در نهایت رکود فرهنگی است. بی تردید مسئولین کشور نیز به این مسئله واقفند که گرانی کتاب و عدم توانایی خرید آن از سوی قشر کتابخوان جامعه رکود فرهنگی می شود و ...

در ۵۷۰ غرفه ناشران داخلی که در ۹ سالن گردهم آمده بودند هفتصد و بیست ناشر با ۲۴ هزار و پانصد عنوان کتاب حضور داشتند که از این تعداد، ۲۳ هزار و ۲۰۰ عنوان در بخش ناشران بزرگسال و ۱۳۰۰ عنوان در بخش ناشران کتاب کودک و نوجوان عرضه گردید. با گذری در

عناوین موجود آنچه در نگاه اول به چشم می خورد عناوین تکراری با برچسب های رنگارنگ و ویرایش جدید بود که بیشتر جنبه تبلیغاتی - بازرگانی داشت تا تغییر در محتوای کتابهای ارائه شده، به عبارت دیگر، ناشران بیشتر به ارائه آثاری می پرداختند که در چندین سال گذشته نیز زحمت حمل و نمایش آن را به دوش کشیده بودند. و اینان گویی آمده بودند تا در بازار رقابت از هموعان خویش عقب نمانند. آنها در پاسخ به این سؤال که کدامها جدید هستند پاسخی جز "هرچه هست همین هاست" نداشتند. این مسئله ای است که ناشران به دولت ارجاع می دهند و دولت به گردن ناشران می اندازد. وقتی پای صحبت ناشران می نشستیم صحبت های تکراری، بی ثباتی بازار را می زدند و وقتی به دولت رجوع می کردیم سخن از پرداخت سوسید هایی بود که به ناشران می دهند. گروهی از ناشران نبودن کتاب تخصصی مناسب را بهانه می کردند و گروهی فقدان خوانندگان کتب تخصصی و در نهایت را کد شدن سرمایه هایشان را پیش می کشیدند اما ما نیز می دانیم که پشت دروازه های ناشران، نویسندگان و محققان در انتظار یک پاسخ ((چاپ می کنیم)) نشسته اند و همگان نیز می دانند که خوانندگان تشنه کتب تخصص هستند اما نمی یابند.

اگر از تعدد موضوعی در بعضی از زمینه ها از قبیل رمان و داستان، تاریخ، دین، سیاست و ... بگذریم، در زمینه کتابهای تخصصی علمی، نمایشگاه، یقیناً جوابگوی نیاز علاقه مندان نبود و همانطور که گفتیم بسیاری از آثار ارائه شده و نیز فقط ویرایش جدید یا چاپ جدید و یا همان کتابهای سالهای قبل بود.

یکی از راههای شناختن کتابهای جدید، قیمتهای پشت جلد کتاب بود. کتابهای چاپ امسال با قیمتهای بالا عرضه شده بودند که این

مسئله ارتباط کتاب را با مخاطبان خود نامأنوس کرده بود. در همین راستا اگر ناشران داخلی کتابهای خود را با تخفیف ویژه نمایشگاه به فروش می‌رسانند اما این نیز گره گشای خرید نمی‌شود. بالاترین تخفیفها را انتشارات اطلاعات با ۲۵٪ و دانشگاه مشهد با ۲۰٪ شامل بازدید کنندگان کرده بودند.

با توجه به کمبود فضا و تخصیص غرفه های کوچک به ناشران داخلی، بزرگترین غرفه به انتشاراتی های ((آستان قدس)) و پس از آن سروش تعلق داشت که از این میان وسعت غرفه آستان قدس بسیار متمایز می‌نمود. انتشارات آستان قدس با رکود انتشاراتی خود در نمایشگاه ششم در این نمایشگاه حضور فعال و موفقی داشت.

از جمله نکات خوب نمایشگاه جدا کردن انتشاراتی های کودکان و نوجوانان و قرار دادن آنها در یک سالن جداگانه می‌باشد. نمایشگاه کتاب کودکان حال و وضعی را می‌خواهد که غرفه های بزرگسالان نمی‌توانند آن وضعیت را به وجود آورند و گاه باعث خستگی و سردرگمی این قشر از بازدید کنندگان می‌گردند. از طرف دیگر تردد بی مورد کودکان و نوجوانان در غرفه های بزرگسالان مشکلاتی را برای بازدید کنندگان و بزرگسالان به وجود می‌آورد که بحث آن در این مقال نمی‌گنجد. در سالن ناشران کودک که ۸۶ ناشر کتاب کودکان و نوجوانان در آن حضور داشتند ۱۳۰۰ عنوان کتاب را عرضه کرده بودند که رنگهای باز و متنوع آنها با آهنگهای شاد کودکان انتخاب و بازدید را دلپذیر کرده بود. با توجهی که در کشور ما به مسائل فرهنگی کودکان و نوجوانان می‌شود در هفتمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران نیز برای استفاده کودکان و نوجوانان و به طور کلی خانواده بازدیدکنندگان از نمایشگاه کتاب، کلاسهای نقاشی، کاردستی، مسابقات

فرهنگی و علمی، مسابقات کتابخوانی، نمایش فیلم، تئاتر، داستان سرایی و بسیاری دیگر از فعالیتهای فرهنگی - هنری برگزار گردیده بود که به رونق سالن ناشران کودک کمک می‌کرد.

بخش مطبوعات نیز با حضور سه ساله خود تجربه ای غنی از سالهای پیش به همراه داشت. در این بخش ۵۹ مؤسسه مطبوعاتی با بیش از ۳۳۱ نشریه داخلی و خارجی در مساحتی حدود ۱۰۰۰ متر مربع، اقدام به ارائه تولیدات فرهنگی خود کرده بودند. سالن مطبوعات، متمم مناسبی برای نمایشگاه های بین المللی کتاب می‌نمود و نقش مطبوعات را در غنای فرهنگی و رشد فکری جامعه یادآور می‌شد. در هر جامعه تیراژ مطبوعات، تعداد عناوین و غنای مطلب آنها و ... نشانگر بلوغ فکری و پویایی فرهنگی آن جامعه است و شناختن این رسانه مطالب فرهنگی از مسائل مهمی است که جز در سایه چنین نمایشگاه هایی به دست نمی‌آید.

ناشران خارجی

نمایشگاه بین المللی کتاب تهران که بهترین محل برای انتخاب و خرید کتابهای خارجی توسط متخصصان و اساتید داخلی می‌باشد همواره با استقبال بیشمار مردم و متخصصان و حضور گسترده، ناشران خارجی همراه است. در این نمایشگاه، ۵۲۰ ناشر خارجی (۱۰۵ ناشر عرب و ۴۱۵ ناشر غیر عرب) از ۲۹ کشور جهان حضور داشتند که به عرضه ۳۵ هزار عنوان کتاب در ۵ سالن پرداختند که سهم کشورهای عربی در این میان یک سالن و ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب بود.

در نمایشگاه امسال ناشرانی از کشورهای اسپانیا، ایتالیا، انگلیس، سوریه، عربستان سعودی، اردن، لبنان، فلسطین، عراق، یمن، آمریکا، فرانسه، ژاپن، هند، سوئیس، هلند، بلژیک، کانادا و ... شرکت کرده بودند که تعدادی از این کشورها برای اولین بار در این نمایشگاه شرکت می‌کردند و سهم ناشران آمریکایی نیز در عرضه کتاب بیشتر از کشورهای دیگر بود.

از ویژگیهای نمایشگاه هفتم فروش مستقیم کتابهای خارجی در نمایشگاه بود. این مسئله که تا نمایشگاه ششم به صورت سفارشی - خرید مستقیم انجام می‌گرفت امسال با توزیع برگه خرید کتاب قبل از برگزاری نمایشگاه و در حین برگزاری نمایشگاه انجام می‌گرفت. ستاد نمایشگاه از ۲۹ فروردین ماه برگه خرید کتاب را توزیع کرد که در آن سهمیه دارندگان مدرک دیپلم ۱۵۰ هزار ریال، لیسانس ۲۰۰ هزار ریال و فوق لیسانس به بالا ۳۰۰ هزار ریال تعیین شده بود و مبنای محاسبه قیمت کتاب نیز بر حسب هر دلار ۷۰۰ ریال محاسبه می‌گردید.

در نمایشگاه امسال علاوه بر مزایای فوق، ۵۲ دستگاه کامپیوتر خدمات فروش کتابهای خارجی را بر عهده داشتند. با این وجود شلوغی و بی نظمی حاکم بر فروش کتابهای خارجی گاه باعث انصراف مراجعین از خرید کتب می‌گردید و از طرف دیگر قیمت بالای کتب در بخش ناشران خارجی علی‌رغم ارائه سوبسید وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بسیاری از مشتاقان را از خرید کتاب مورد نیازشان منصرف می‌ساخت. جا دارد که دولت، با ارائه سوبسیدهای بیشتری قیمت کتب خارجی را پائین‌تر بیاورد تا علاقه مندان بتوانند از آخرین پیشرفتهای تخصصی حوزه فعالیت خویش آگاه شده و در این راستا حلاء علمی موجود را با تحصیل بیشتر به دست آورند.

